

2. Hospodaření kulturních institucí v roce 2020

2.1. Zdroje financování kultury

V roce 2020 dosáhly v Česku celkové výdaje na kulturu 261,5 mld. Kč. Po šesti letech, kdy se výdaje na kulturu v letech 2014 až 2019 každoročně navyšovaly (v průměru o 3,8 % ročně), se v roce 2020 snížily o 4,8 % (13,1 mld. Kč). Za tímto propadem lze hledat především výrazné meziroční snížení výdajů domácností na kulturu (o 5,3 mld. Kč) a nižší příjmy podnikatelských, především soukromých subjektů z provozování kulturních činností (o 14,7 mld. Kč). Na tomto poklesu financování kultury se výrazně promítlo uzavření, nemožnost pořádat kulturní akce atd. v době lockdownu v souvislosti s pandemií covidu-19.

Co se původu finančních zdrojů týče, největší část jich pochází od podniků, na druhém místě jsou přímé výdaje domácnosti, na třetím veřejné rozpočty, dále pak neziskové instituce a zahraniční zdroje (uvedené pořadí se po řadu let v zásadě nemění).

Jak je zřejmé z následující tabulky zachycující strukturu finančních zdrojů v šestileté časové řadě (2015–2020), byly až do roku 2019 patrné tendence nepatrného růstu podílu domácností na celkových zdrojích a stagnace podílu veřejných rozpočtů a podniků. V roce 2020, který je prvním rokem pandemie covidu-19, nastala výrazná změna. Prostředky pocházející z veřejných rozpočtů meziročně vzrostly téměř o 9 %, zatímco objem prostředků domácností o více než 9 % poklesl a objem finančních prostředků podniků poklesl o více než 7 %. Výkyvy relativních podílů ostatních zdrojů financování jsou vzhledem k jejich nízkým absolutním hodnotám poměrně běžné.

Tabulka 1 Podíl jednotlivých zdrojů na financování kultury v časové řadě (v %)

Původ zdroje	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Index 2020/2015	Index 2020/2019
Veřejné rozpočty	15,1	14,1	14,2	15,2	15,7	17,9	118,5	114,0
Domácnosti	19,8	20,6	19,7	19,0	20,9	19,9	100,5	95,2
Podniky	62,3	61,5	63,2	63,8	62,0	60,3	96,8	97,3
Neziskové instituce	1,6	2,6	2,2	1,0	0,7	1,1	68,8	157,1
Zahraniční zdroje	1,2	0,9	0,7	1,0	0,7	0,8	66,7	114,3

Zdroj: NIPOS, ČSÚ

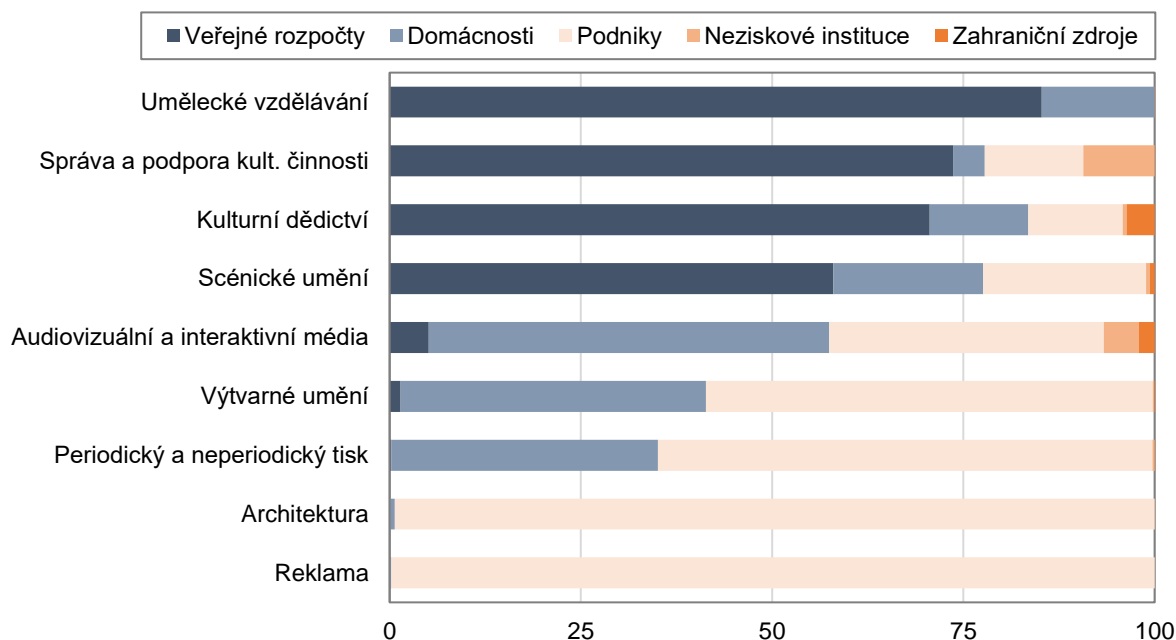
V jednotlivých oblastech kultury je obrázek podílů zdrojů financování poněkud odlišný. Zatímco v kulturním dědictví, scénickém umění, uměleckém vzdělávání a v činnostech správního charakteru

jsou rozhodující veřejné rozpočty (zhruba 77 % všech zdrojů z veřejného sektoru směřuje do těchto oblastí), v tržně orientovaných odvětvích (výtvarné umění, tisk, média, architektura, reklama) to jsou zdroje podniků a domácností.

Mezi sledovanými oblastmi kultury dosáhly nejvyšší hodnotu výdaje v oblasti reklamy (77,6 mld. Kč), následované oblastí audiovizuální a interaktivní média (51,6 mld. Kč) a tiskem (32,7 mld. Kč) – podrobněji viz Tabulka 1 v tabulkové příloze. Mezi vybranými poskytovateli kulturních služeb to byla televize (23,7 mld. Kč), na druhém místě muzea a galerie (8,7 mld. Kč) a na třetím divadla (7,0 mld. Kč) – podrobněji viz Tabulka 2 v tabulkové příloze).

Co se týče rozdělení do jednotlivých oblastí, směřovaly zdroje z podniků zejména do reklamy (77,4 mld. Kč), architektury (27,9 mld. Kč), médií (18,5 mld. Kč) a tisku (21,1 mld. Kč). Na druhé straně méně do oborů živé umělecké tvorby, v nichž tradičně převažuje účast zdrojů veřejných. Nejvíce zdrojů ze zahraničí i z neziskových institucí směřovalo do oblasti médií (3,4 mld. Kč).

Graf 1 Podíl jednotlivých zdrojů financování oblastí kultury v roce 2020 (v %)

ZDROJ: CSU, NIPOS

Z veřejných rozpočtů bylo v roce 2020 věnováno na kulturu více než 46,7 mld. Kč, tj. o 3,7 mld. Kč (o 8,6 %) více než v roce předcházejícím. Tato částka představuje konsolidované provozní a investiční výdaje organizačních složek státu, územních samosprávných celků a státních mimorozpočtových fondů (fondu kultury a fondu pro podporu a rozvoj české kinematografie).

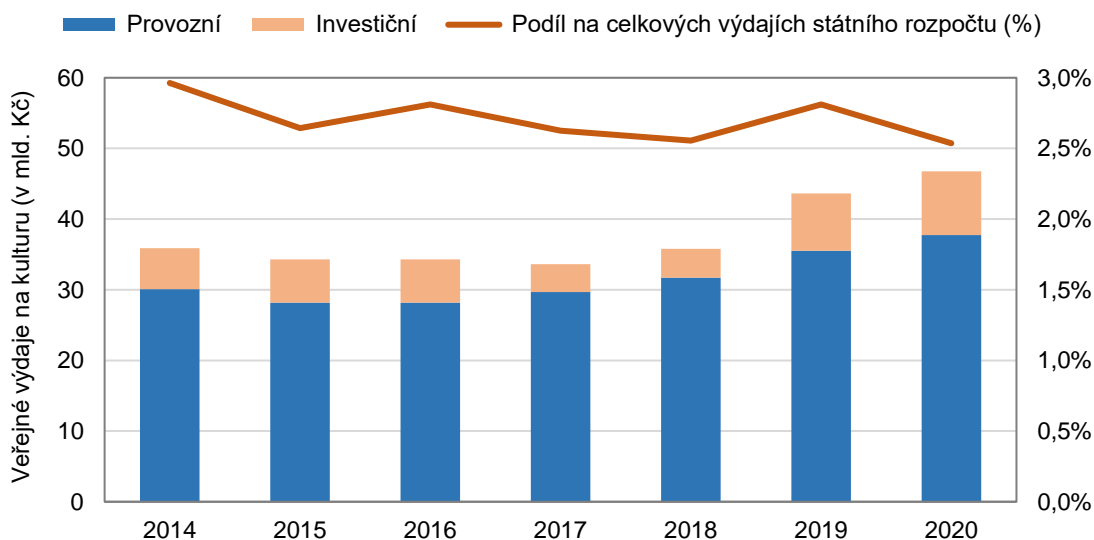
Z celkových výdajů na kulturu z veřejných rozpočtů bylo 37,7 mld. Kč určeno na provozní účely a 9,0 mld. Kč na investice. Veřejné výdaje na provoz tak v porovnání s předešlým rokem vzrostly o 6,2 %, zatímco výdaje na investice o více než 19 %. Z pohledu úrovně veřejných zdrojů bylo nejvíce vydáno na kulturu z místních rozpočtů – z krajských rozpočtů (35,7 %) a z obecních a městských rozpočtů (33,8 %). Tyto prostředky plynuly zejména do oblastí kulturního dědictví, scénického umění a uměleckého vzdělávání.

Veřejné výdaje směřovaly zejména do tradiční kultury, která byla v roce 2020 ze všech oblastí kultury nejvíce postížena vládními opatřeními proti šíření pandemie covidu-19. Jejich objem se v uvedeném roce zvýšil meziročně o 3 mld. Kč (z 23,3 na 26,3 mld. Kč). Z této částky byly dodatečné 2 mld. Kč určeny kulturnímu dědictví a necelá 1 mld. Kč scénickým uměním.

Celková finanční částka věnovaná kultuře v roce 2020 představovala 2,5 % výdajů státního rozpočtu (v předcházejícím roce to bylo 2,8 %). Z uvedeného je zřejmé, že v prvním roce pandemie se podpora kultury z veřejných zdrojů proporcčně oproti předchozímu roku nenavýšila, a to i přesto, že byla jednou z nejvíce postižených oblastí.

Graf 2 Veřejné výdaje na kulturu

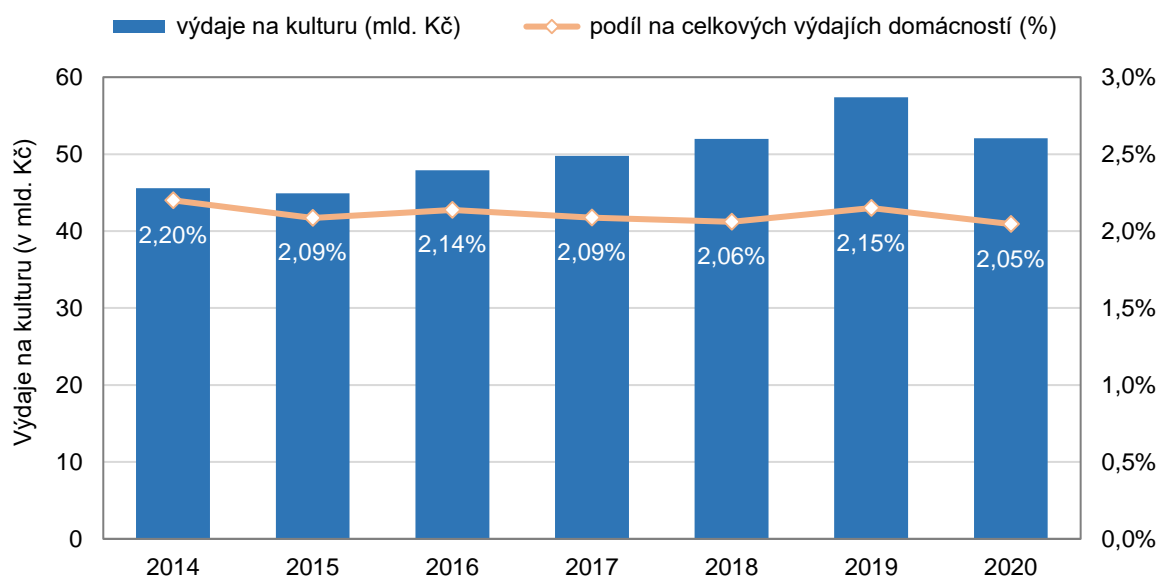
ZDROJ: Monitor státní pokladny, MF

Výdaje domácností na kulturu v roce 2020 dosáhly téměř 52,1 mld. Kč a v porovnání s předcházejícím rokem se snížily o 9,3 %. Jejich váha v celkových finančních zdrojích kultury meziročně o jeden procentní bod poklesla na hodnotu 19,9 %.

Výdaje domácností směřovaly zejména do sféry médií a tisku (např. televize, rozhlas, kino, knihy a tisk, videohry), a to ve výši 38,4 mld. Kč, což představuje z celkových výdajů domácností na kulturu 74% podíl (v roce 2019 byl o 3,3 procentní body nižší). Mnohem méně prostředků domácnosti vydaly v oblasti kulturního dědictví, živé umělecké tvorby (scénické a výtvarné umění) a uměleckého vzdělávání (dohromady 11,4 mld. Kč, tj. o 3,6 mld. Kč meziročně méně). Výdaje domácností na kulturu mají nejčastěji podobu vstupného, nákupu upomínkových předmětů, řemeslných výrobků, koncesionářských poplatků, jiných poplatků za služby (např. poplatky za sledování placených pořadů přes internet), úhrad školného za umělecké vzdělání nebo úhrad nákupů zboží kulturní povahy (knihy, časopisy, obrazy, starožitnosti atd.).

Podíl výdajů domácností na kulturu na jejich celkových spotřebních výdajích se v roce 2020 snížil na 2,05 % (z 2,15 % v roce předcházejícím).

V rámci ostatních zdrojů financování kultury mají nejvýznamnější postavení podniky (155,6 mld. Kč), mnohem menší pak nevládní neziskové instituce (necelých 5 mld. Kč). Tyto zdroje pochází obvykle z příjmů kulturních institucí za služby, výrobky či zboží, popř. z navýšení stavu úvěrů a půjček a vlastních vkladů. Zdrojem doplňkového charakteru byly prostředky ze zahraničí (2,1 mld. Kč).

Graf 3 Výdaje domácností na kulturu

ZDROJ: ČSÚ, NIPOS

2.2. Mikroekonomický pohled

2.2.1. Finanční hospodaření

Tabulky č. 3, 4 a 10 uvedené v příloze umožňují hodnotit základní ekonomické ukazatele z výkazů zisku a ztrát kulturních institucí získané zejména z podnikových šetření (výkazy P 5 – 01, NI a KULT). Je třeba dodat, že podniky jsou v rámci těchto šetření zařazovány do jednotlivých odvětví či oborů dle zásady převažující části tržeb, a tak jejich veškeré tržby nutně nepocházejí z aktivit kulturního charakteru. Na druhé straně zde nejsou zahrnuty podniky, které mohou provozovat i kulturní činnosti, avšak převažující část jejich tržeb souvisí s aktivitami ne-kulturními. Cenou za úplnější pohled, který tak získáváme, je nižší přesnost zjištěných dat.

Jak ukazují Tabulky 3, 4 a 10 v příloze této publikace, hospodaření sektoru kultury skončilo v roce 2020 kladným hospodářským výsledkem ve výši téměř 20,4 mld. Kč. Tato částka zhruba odpovídá ziskové marži¹ ve výši 8,4 % (tj. o 2,2 p. b. více než v roce 2019). Meziroční zvýšení zisku v roce 2020, tj. v roce, jehož převážná část byla provázena pandemií covidu-19, lze vysvětlit výše zmíněnou skutečností, že kultura je také z ekonomického pohledu značně nesourodým celkem.

Úroveň hospodaření jednotlivých oblastí kultury a poskytovatelů kulturních služeb je tradičně značně rozdílná. Zvláště patrné to bylo na výsledcích roku 2020, které negativně zasáhla pandemie covidu-19. Zatímco v kulturním dědictví a ve scénickém umění došlo k nemalým ztrátám (knihovny, divadla, festivaly, hudební soubory a kulturní domy), jiná odvětví byla naopak značně zisková (tisk, média, reklama, architektura).

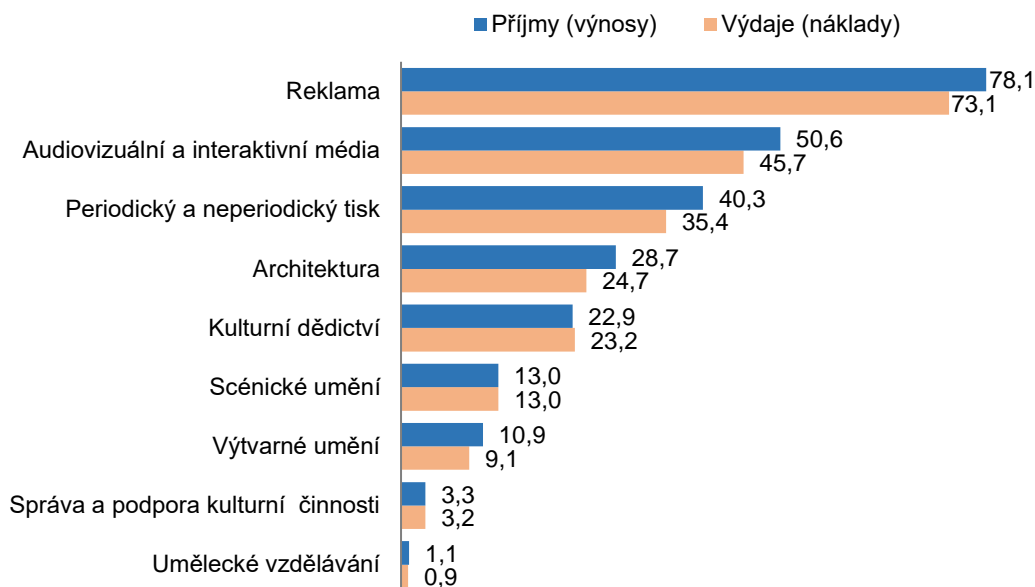
Podle stupně ekonomické soběstačnosti lze v rámci sektoru kultury rozlišit **dvě sféry hospodaření**. Do první patří oblasti tradičního umění **orientované spíše na publikum a návštěvnost**, pro které je nepostradatelná finanční podpora z veřejných zdrojů (kulturní dědictví, divadla, soubory, festivaly atd.). Do druhé – **orientované na trh** – lze zařadit sféru kreativních aktivit (reklama, architektura, design)

¹ zisk po zdanění dělený tržbami

a dále média a tisk. Z uvedeného vyplývá, že právě tradiční kultura byla pandemií zasažena nejvíce. Na rozdíl od oblasti médií či tisku nemohli poskytovatelé kulturních služeb orientovaných na publikum kvůli vládním opatřením poskytovat tyto služby vůbec nebo pouze v omezené míře.

Graf 4 Příjmy a výdaje kulturních institucí podle oblastí v roce 2020 (v mld. Kč)

ZDROJ: ČSÚ, NIPOS

Je to zřejmé i na stupni soběstačnosti, který v roce 2020 při průměrné výši 87,5 % dosahoval např. v tvorbě videoher 154,7 %, v designu 109,4 % a v architektuře 108,7 %. Na druhé straně v kulturním dědictví 38,3 % a ve scénickém umění jen 18,1 %.

Zatímco v tradiční kultuře se hospodářský výsledek o téměř 750 mil. Kč snížil, v tržně orientovaných kulturních a kreativních odvětvích se o 3,2 mld. Kč zvýšil. Navíc téměř ve všech oblastech poklesly příjmy (celkem o 13,3 mld. Kč), avšak ještě výrazněji výdaje (o 15,8 mld. Kč). Ztížené podmínky roku 2020 odráží vývoj tržeb za vlastní výkony, které se meziročně celkově snížily o 20,6 mld. Kč (o 9,3 %). Zatímco v tradiční kultuře pokles dosáhl téměř 25 %, v kulturních a kreativních odvětvích jen 7 %. Stupeň soběstačnosti se tak v tradičních odvětvích meziročně snížil z 52,7 % na 41,7 % (o 11 p. b.), v tržně orientovaných odvětvích však poklesl jen o necelý procentní bod.

2.2.2. Zaměstnanost a mzdy

Kvantifikace rozsahu práce vstupující do kulturních aktivit je poměrně složitá. Pracovní zapojení má více forem, z nichž je relativně nejpřesněji evidován rozsah práce zaměstnanců s pracovní smlouvou. Problematičtější je postižení prací v oblasti kultury na základě dohod, prací dobrovolníků a také zapojení OSVČ či podnikatelů a jejich rodinných příslušníků.

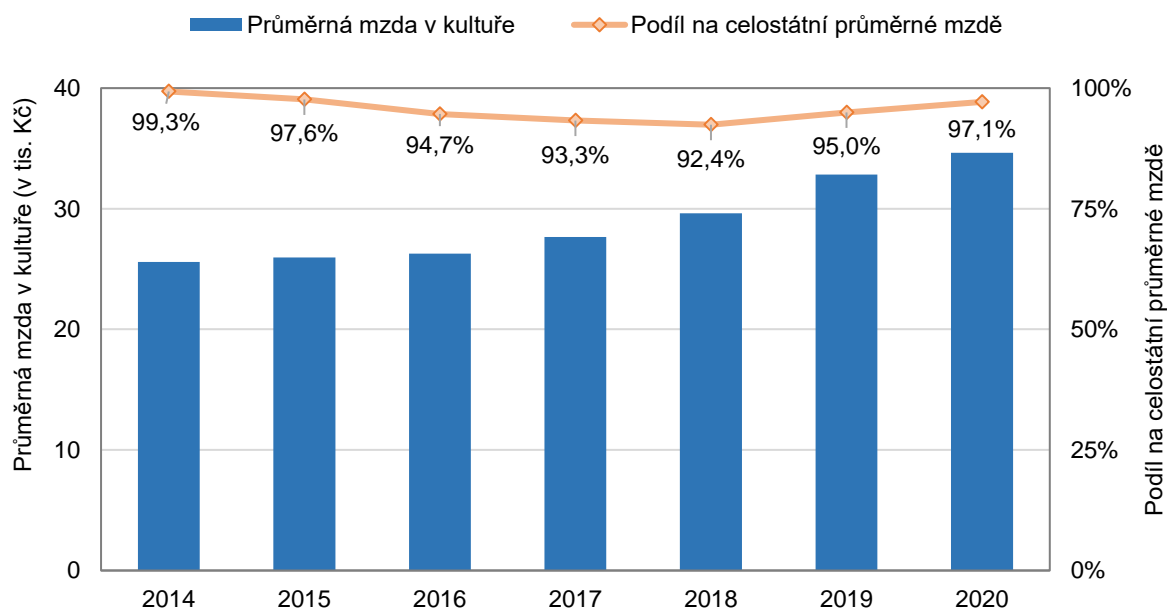
Počínaje referenčním rokem 2015 byla data o zaměstnanosti v kultuře rozšířena o nový pohled pomocí údajů z Výběrového šetření pracovních sil (dále také VŠPS). Vedle klasických statistických šetření v kulturních institucích (KULT, SBS, NI a doplňková zjišťování) umožňuje VŠPS širší záběr, neboť postihuje různorodé pracovní zapojení v kulturních organizacích, i mimo ně.

Přílohou Tabulka č. 7a obsahuje údaje o zaměstnanosti a mzdách v kultuře, které vycházejí z klasických šetření podnikového charakteru řady KULT, NI a SBS. Podle jejich výsledků v kultuře

v roce 2020 pracovalo téměř 93 tis. pracovníků, z toho necelých 80 tis. zaměstnanců (přepočtený stav) a 12,9 tis. dobrovolníků bez nároku na odměnu. To je o 20 tis. pracovníků (a o 17,9 %) méně než v roce 2019. Zatímco počet zaměstnanců poklesl o 3,8 %, tak počet dobrovolníků až o 57 %. S ohledem na protiepidemická opatření, která poznamenala zejména provoz kulturních objektů v tradiční kultuře, to je pochopitelné. Nad výše uvedený počet lze zřejmě předpokládat dalších několik tisíc osob pracujících v kultuře na základě dohod o pracovní činnosti či v postavení osoby samostatně výdělečně činné (jejich počet výše uvedená zjišťování nepostihují). Pokud bychom přepočítali výši vykázaných ostatních osobních výdajů a honorářů v kultuře pomocí průměrných mezd, dojdeme k počtu dalších cca 9,3 tis. pracovníků zapojených na základě dohod a autorských smluv (v přepočtu na plnou pracovní dobu). To je spolu se zaměstnanci více než 89 tis. osob (v přepočtu na plnou pracovní dobu) a k tomu lze připočítat 12,9 tis. dobrovolníků, kteří pracují v institucích s převažující kulturní činností.

Vývoj mezd v kultuře nebyl v roce 2020 probíhající pandemií příliš ovlivněn. Průměrná hrubá měsíční mzda v kultuře v roce 2020 dosáhla 34 639 Kč. V porovnání s předcházejícím rokem se zvýšila o 5,5 % (reálně jen o 2,2 %), avšak ve srovnání s průměrnou mzdou dosaženou v celé ekonomice (35 662 Kč) byla o 1 023 Kč (o 2,9 %) nižší.

Graf 5 Průměrná hrubá měsíční mzda v kultuře

ZDROJ: ČSÚ, NIPOS

Od roku 2014 až do roku 2018 klesal podíl průměrné mzdy v kultuře na průměrné mzdě z 99 % na 92 %. Obrat nastal v roce 2019, kdy se přiblížil ke stavu v roce 2016 na úroveň 95 %. Podíl průměrné mzdy v kultuře na celostátní průměrné mzdě vzrostl v porovnání s předchozím rokem i v roce 2020, a to o 2,1 p. b. na 97,1 %. Zejména v případě kultury platí, že průměr (jako charakteristika celého souboru) má velmi nízkou vypovídací schopnost. Také do oblasti mezd se promítají podstatné rozdíly v úrovni hospodaření dvou odlišných sfér sektoru kultury – tradičních odvětví na straně jedné a médií, tisku a kreativních oborů na straně druhé (viz Tabulka 10). Jestliže v tradiční kultuře průměrná měsíční mzda dosáhla 28,8 tis. Kč, tak v tisku to bylo téměř 36,2 tis. Kč, v architektuře téměř 39,8 tis. Kč, v reklamě 38,5 tis. Kč a v médiích až přes 47 tis. Kč.

Obecně platí, že přibližně polovina zaměstnanců pracovala v oblastech, ve kterých je průměrná mzda nižší než v kultuře jako celku. (viz Tabulka 7a). Zvýšení mezd pracovníkům kultury pomohlo, nicméně

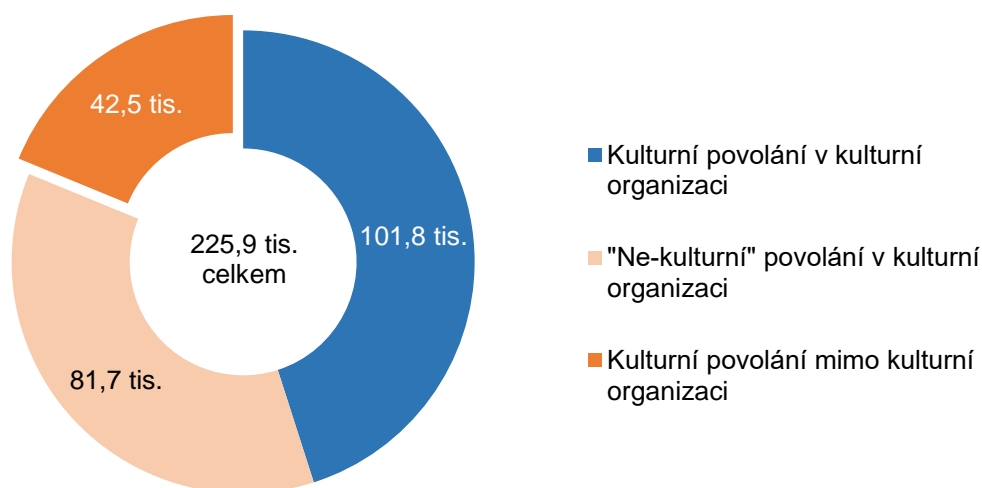
rozdíl v porovnání s celostátní úrovní mezd zcela neodstranilo. Pomyslné nůžky znázorňující dynamiku mezd v kultuře a v ekonomice jako celku tak zůstaly mírně rozevřené.

V důsledku navýšení průměrné mzdy se její tempo přiblížilo k tempu růstu produktivity práce propočtené z hrubé přidané hodnoty vytvořené v kultuře. Zatímco v pětiletém období 2014–19 zaostával růst průměrné mzdy za dynamikou produktivity práce o 3,3 p. b., tak v letech 2015–2020 jen o 0,3 p. b. ročně.

Výběrové šetření pracovních sil prováděné ČSÚ rozšiřuje pohled na zaměstnanost v kultuře o instituce s převažující jinou než kulturní činností a dále o zapojení podnikatelů, popř. jejich rodinných příslušníků (viz Tabulka 7b). Určité omezení spočívá ve skutečnosti, že neposkytuje údaje o finančních nákladech vynaložené práce a o počtu dobrovolných pracovníků.

Celkový rozsah pracovního zapojení v kulturních aktivitách (včetně institucí ne-kulturního zaměření) v roce 2020 dosáhl 225,9 tis. osob. Z tohoto počtu bylo 88,5 tis. podnikatelů. Ze zbývajících počtu 137,4 tis. osob bylo 115,2 tis. osob zaměstnáno na plný pracovní úvazek a 20,7 tis. osob na úvazek částečný či formou dohody o pracovní činnosti (popř. dohody o provedení práce) nebo pracovali jako pomáhající rodinní příslušníci.

Graf 6 Počet zaměstnaných osob v kultuře v roce 2020 (s využitím dat Výběrového šetření pracovních sil)

ZDROJ: ČSÚ

Výsledky uvedeného šetření umožňují rozčlenit osoby zaměstnané v kultuře podle charakteru povolání a typu instituce (právnícké či fyzické osoby) s kulturní či ne-kulturní převažující činností. Z celkového počtu 225,9 tis. pracujících osob jich v jiných než kulturních institucích pracovalo 42,5 tis., tj. přibližně 18,8 % (např. designéři v automobilovém průmyslu). Ze zbývajících počtu 183,5 tis. pracovníků kulturních institucí bylo aktivních 101,8 tis. (55,5 %) v povoláních kulturního charakteru (např. jako zpěváci, herci či designéři). Povolání ne-kulturního zaměření (administrativa, účetnictví, IT profese atd.) v kulturních institucích vykonávalo 81,7 tis. osob (44,5 %). V porovnání s rokem 2019 počet osob zaměstnaných v kultuře podle údajů VŠPS vzrostl přibližně o 17 tis. osob.

Jak je zřejmé, kulturní povolání nejsou centralizována pouze do institucí, jimž plyne většina příjmů z kulturních aktivit. Z celkového počtu těch, jejichž náplň práce má kulturní obsah (144,3 tis. osob), jich pracovalo v kulturní organizaci zhruba jen 70 %.

Postihnout váhu kultury v ekonomice z pohledu rozsahu zaměstnanosti není snadné. Přepočtený počet zaměstnanců kulturního sektoru (podle výkazů NIPOS) představuje zhruba 2,0 % z počtu zaměstnanců pracujících v celé ekonomice. Podle výsledků VŠPS v roce 2020 zaměstnaní v sektoru kultury (tedy zaměstnanci, podnikatelé, osoby pracující na vlastní účet či pomáhající rodinní příslušníci) představovali 3,5 % z celkového počtu zaměstnaných v ČR. Pokud bychom k institucím s převažující kulturní činností připočetli i zaměstnance kulturních profesí mimo kulturní sektor, došli bychom k podílu 4,3 %.

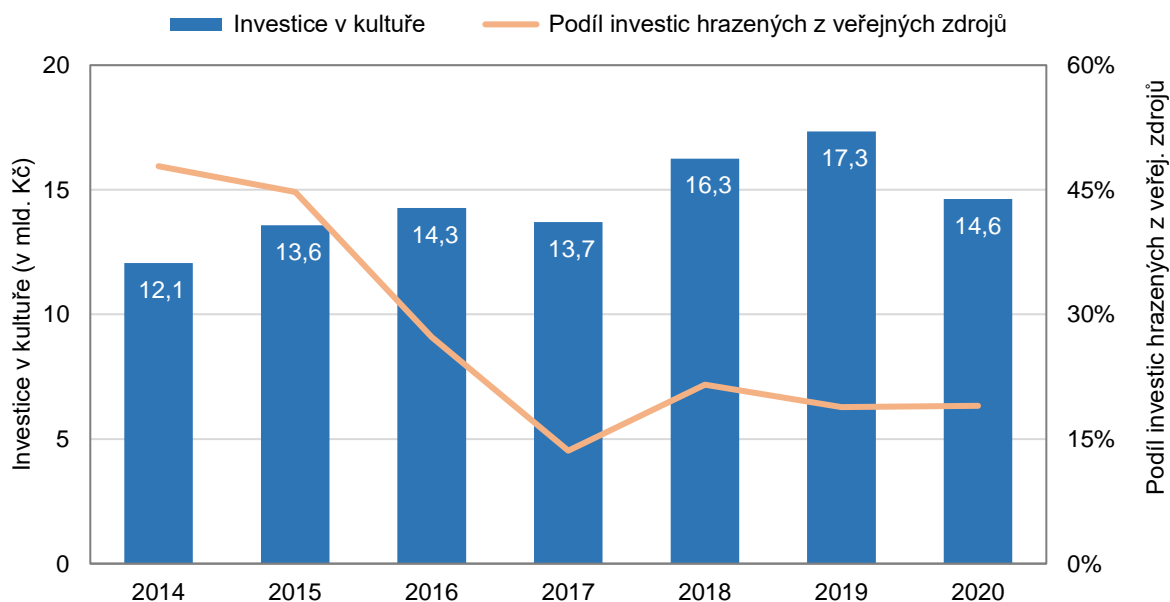
2.2.3. Investice

Nepříznivé podmínky roku 2020 poznamenaly také investiční výdaje kulturních organizací. V porovnání s rokem 2019 se objem investičních výdajů snížil o 15,6 % (o více než 2,7 mld. Kč) a dosáhl výše 14,6 mld. Kč (viz Tabulka 8).

Rozdílné ekonomické podmínky a výsledky kulturních institucí nacházejí svůj odraz také v investiční aktivitě. Při průměrné intenzitě investic v přepočtu 182,9 tis. Kč na zaměstnance v celém kulturním sektoru (o 25,7 tis. Kč méně než v roce 2019) to bylo v oborech tradičního umění necelých 130 tis. Kč, v kulturních průmyslech (tisk a média) až 316,5 tis. Kč a v kreativních průmyslech 177 tis. Kč (viz Tabulka 10).

Co se týče zdrojového krytí investičních výdajů, veřejné finanční zdroje se na něm v roce 2020 podílely zhruba z 19 % (v tradiční kultuře ze 72,3 %), zahraniční zdroje z 5 % (v tradiční kultuře z více než 20 %) a zbývajícím podílem vlastní, popř. jiné zdroje.

Graf 7 Investice v kultuře

ZDROJ: ČSÚ, NIPOS

Ve struktuře investic z pohledu hmotného a nehmotného majetku kolísá dlouhodobě podíl vydaných finančních prostředků na nehmotný majetek mezi 20 až 40 % (v roce 2020 dosáhl 24,7 %, tj. o 9 p. b. méně než v roce 2019). V období mezi roky 2012 až 2017 se podíl pořizování nehmotného majetku v porovnání s majetkem hmotným snižoval. Zatímco v roce 2012 dosáhl až 30 %, v roce 2015 to bylo 28,6 % a v roce 2017 jen 22,5 %.

V krizovém období po roce 2009 tomu přitom bylo opačně. Bylo preferováno pořizování nehmotného majetku před hmotným. Jak se zdá, vývoj po roce 2017 v tomto směru nasvědčuje vyššímu uspokojování odložených potřeb v oblasti pořizování nehmotného majetku. Již v roce 2018 se podíl investičních výdajů do nehmotného majetku prudce zvýšil zejména z důvodu nárůstu tohoto druhu investic v oblasti médií, tento vývoj pokračoval i v roce následujícím. V roce 2020, který přinesl v mnoha směrech netypické podmínky, však došlo ke změně či alespoň přerušení tohoto trendu.

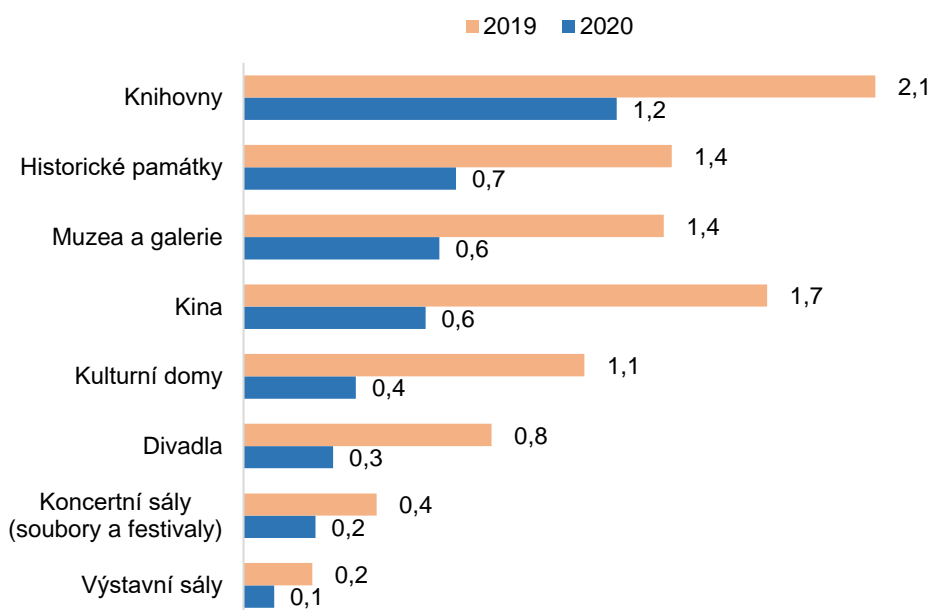
Nejvyššího podílu výdajů na pořízení nehmotného majetku bylo dosaženo v oblasti médií (přes 63,5 %) a v tisku (59,3 %). Naopak podíl pořízení hmotného majetku na celkových investičních výdajích v oblasti architektury dosáhl téměř 98 % a v tradiční kultuře 97 %.

2.2.4. Naturální ukazatele

V sektoru kultury se můžeme setkat s potížemi spojenými s odpovídajícím oceněním – zejména originálních – kulturních statků či služeb. Netýká se to jen samotného stanovení ceny, ale i jejího vývoje v čase. Také hospodaření některých kulturních institucí se primárně neřídí finančními kritérii a neprobíhá zcela na komerční bázi. Lze proto usuzovat, že působení ekonomických vztahů v kultuře je modifikované, ne-li částečně limitované.

Z omezených možností finančního postizení kulturního dění vyplývá, že bychom měli pohled na kulturu doplnit o vyhodnocení vývoje základních naturálních ukazatelů. Ty jsou v zásadě dvojího druhu. Jako **kapacitní ukazatele** (počet sedadel v divadlech, počet sbírkových předmětů v muzeích či rozsah knihovního fondu v knihovnách) odrážejí stranu nabídky a jako **ukazatele participace** (počet diváků, čtenářů či návštěvníků) vyjadřují objem poptávky.

Graf 8 Počet návštěv kulturních zařízení podle poskytovatele v roce 2019 a 2020 (na 1 obyvatele)

ZDROJ: NIPOS

Nejhrubším ukazatelem nabídkové strany kulturního vyžití je počet poskytovatelů kulturních služeb (památek, muzeí, knihoven, divadel, držitelů licencí rozhlasového a televizního vysílání atd.). V roce 2020 byla v rámci šetření KULT zjišťována data od 8 457 poskytovatelů (tj. téměř o 5 % méně než v roce 2019). K nejhlubšímu poklesu počtu poskytovatelů došlo v případě festivalů, kulturních domů, vydavatelů a hudebních těles.

Důvody změny počtu poskytovatelů kulturních služeb mohou být různé, od reorganizace, integrace a jiných organizačních změn až po ekonomicky opodstatněný vznik či zánik nových subjektů. Pětiprocentní meziroční pokles je však výjimečný a bezesporu souvisí zejména s pandemií covidu-19 a následnými opatřeními.

Vhodnější pro charakteristiku změn v oblasti kulturních služeb jsou ukazatele na straně poptávky, zejména pak počet návštěvníků, resp. návštěv (na 10 tis. obyvatel). Jak je z Tabulky 13 zřejmé, v porovnání s předcházejícím rokem se v roce 2020 v důsledku pandemie propadla návštěvnost o téměř 55 %. Týkalo se to zejména kulturních domů, kin, hudebních souborů, festivalů, divadel a výstavních sálů. Jak je patrné z posledního sloupce Tabulky 13, postižena nebyla jen tradiční kultura. Meziročně se snížil také počet titulů a náklad neperiodického tisku. Výrazněji se zvýšil pouze počet vysílacích hodin na jednoho držitele licence rozhlasového vysílání (o 10,2 %).

Celková úroveň relativní návštěvnosti (41 590 návštěv na 10 tis. obyvatel) by jinými slovy mohla znamenat, že každý obyvatel ČR v tomto roce navštívil průměrně (více než) čtyřikrát kulturní akci či zařízení. Není tomu však zcela tak, protože návštěvnost je ukazatelem sledovaným v domácím pojetí, a proto jeho úroveň ovlivňuje také cestovní ruch, množství a složení zahraničních hostů (turistů). S pomocí dat ze statistiky cestovního ruchu lze odhadovat, že podíl zahraniční návštěvnosti v tradiční kultuře dosahující v roce 2019 zhruba 15 % se v roce 2020 snížil na 7 %.

2.3. Makroekonomický pohled

2.3.1. Základní ukazatele

Charakteristiku úrovně hospodaření kultury, jako celku i jejích jednotlivých částí, zcela přirozeně provází otázka místa a váhy tohoto sektoru v ekonomice. Při hledání odpovědi je třeba využít údajů a metod národního účetnictví.

S ohledem na dostupná data o sektoru kultury se jeví jako nejvhodnější pro vyčíslení makroekonomických ukazatelů výrobní (odvětvová) metoda výpočtu hrubého domácího produktu (HDP). Podle ní se tento ukazatel rovná součtu hrubé přidané hodnoty (HPH) zjištěné odpočtem mezispotřeby od hodnoty produkce a čistých daní, tj. daní z daného odvětví snížených o dotace poskytnuté tomuto odvětví.

Vstupní data do propočtu vychází z údajů národního účetnictví, zejména pak z tabulek dodávek a užití. Tyto údaje představují svým způsobem optimální informační soustavu co do své komplexnosti, konzistence a mezinárodní srovnatelnosti. Uvedené přednosti jsou však vykoupeny vysokou pracností a z pohledu uživatelů dat dlouhou dobou čekání na (postupně zpřesňované) výsledky.

Na základě těchto údajů lze makroekonomické ukazatele sektoru kultury spíše odhadovat než přesně kalkulovat. Je tomu tak zejména pro účely účtu kultury nevhodné členění dat v tabulkách dodávek a užití pouze do úrovně oddílů (na 2 místa CZ-NACE), zatímco kulturní aktivity jsou často až na úrovni tříd (4 místa CZ-NACE). Jedním příkladem za všechny mohou být architektonické činnosti v tabulkách dodávek a užití, které zahrnují celý oddíl 71 CZ-NACE. Za součást kulturního sektoru je však považována pouze třída 71.11. Data odpovídající kulturním aktivitám je nutno získávat složitým postupem mezi údaji zjištěnými v rámci statistických šetření (podniková šetření, KULT, NI). Je třeba využít znalosti různých vztahů, např. v úrovni produktivity práce mezi třídami či podílu spotřeby materiálu, energie a služeb na výnosech atd.

Podíl kulturního sektoru na celkové produkci ekonomiky v roce 2019 lze odhadovat na 2,16 % (276,1 mld. Kč), jeho podíl na HPH ve výši 2,35 % (122,8 mld. Kč) a na HDP v úrovni 1,61 % (93,1 mld. Kč). Poměrně nižší objem HDP v porovnání s HPH je dán relativně nízkou úrovní daní vztahujících se ke kulturnímu sektoru a naopak vysokou částkou přijatých provozních dotací.

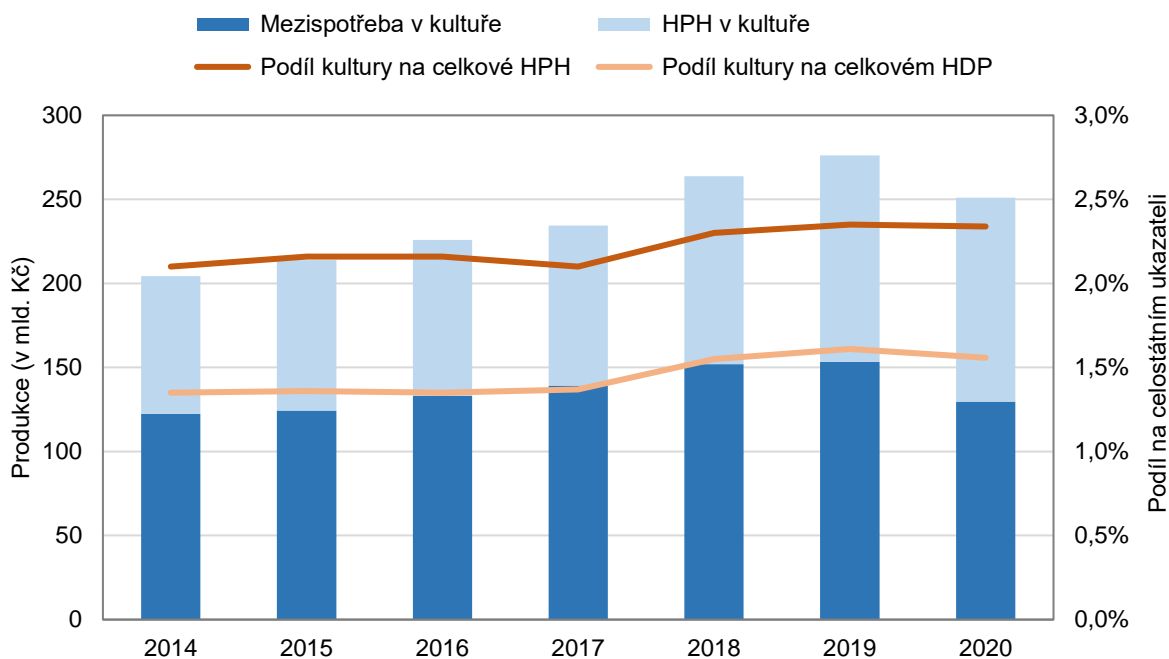

Výsledky roku 2020 jsou negativně ovlivněny nepříznivými podmínkami vyvolanými pandemií covidu-19. Dopad pandemie na kulturu jako celek byl však – s ohledem na vývoj v jejích tržně orientovaných sektorech – zmírněn. Z předběžných dat lze za rok 2020 předpokládat (odhadovat), že objem produkce v kulturním sektoru dosáhl 250,9 mld. Kč (2,05 % z celostátní produkce) a úroveň HPH 121,2 mld. Kč (tj. 2,34 % z celkové HPH vytvořené v ekonomice). Objem HDP vytvořeného v kultuře v roce 2020 můžeme odhadovat na 88,7 mld. Kč (1,56 % z celkového HDP). Odhadovaná výše HDP v roce 2020 v porovnání s rokem 2019 poklesla o 4,4 mld. Kč (o 4,7 %) a podíl na celkovém HDP se tak snížil přibližně o 0,05 p. b. V předepidemickém roce 2019 naopak vzrostl HDP v kultuře o více než 10 %.

Ze statistiky národních účtů ČSÚ lze získat také údaje o kulturní produkci vytvořené organizacemi s jinou než převažující kulturní činností (např. televizní vysílání poskytovatelů internetových služeb). Celková kulturní produkce těchto organizací dosahovala v roce 2020 přibližně 102,4 mld. Kč. Pokud bychom přičetli tento odhad k celkové produkci kulturních organizací, mohli bychom vyčíslit celkovou kulturní produkci na 353,3 mld. Kč (2,88 % z celostátní produkce).

Výchozí předběžné údaje budou dále zpřesňovány a aktualizované údaje naleznete v publikaci vydané v příštím roce. Zatím však předběžná data nasvědčují tomu, že pokles produkce mezi lety 2019 a 2020 (o 9 %) byl doprovázen současným snížením mezispotřeby (o 15 %), a proto HPH zůstala téměř beze změny.

Graf 9 Makroekonomický pohled na kulturu

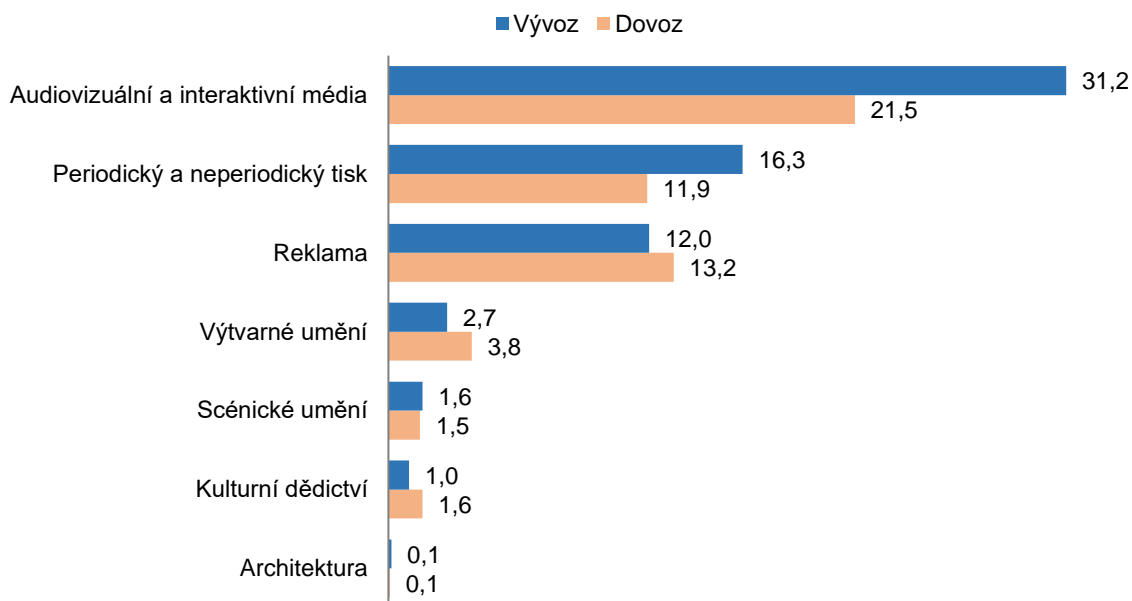

ZDROJ: ČSÚ, VLASTNÍ VÝPOČET

2.3.2. Zahraniční obchod

Pohled na hospodaření v oblasti kultury lze částečně doplnit daty o vývozu a dovozu kulturního zboží a služeb (viz Tabulka 9). V zahraničním obchodu se zbožím a službami kulturního charakteru bylo v roce 2020 dosaženo, podobně jako v předcházejících letech, kladného salda (11,4 mld. Kč). V porovnání s rokem 2019 se kladný přebytek obchodní výměny zvýšil o bezmála 4 mld. Kč, zejména pak v důsledku zlepšení výsledků v oblasti periodického a neperiodického tisku. Jak je vidět z Grafu 10, na zahraničním obchodě v oblasti kultury se nejvíce podílela oblast audiovizuálních a interaktivních médií, což může být dané do jisté míry působením nadnárodních distribučních řetězců na našem území (a jejich skladů s hudebními nosiči a jinými médii).

Graf 10 Pohyb kulturního zboží a služeb přes hranice podle oblastí v roce 2020 (v mld. Kč)

ZDROJ: ČSÚ

K výše uvedeným výsledkům je třeba dodat, že údaje neodrážejí celý rozsah obchodní výměny v oblasti kultury (šetření v oblasti služeb jsou výběrová). Údaje o zahraničním obchodu se zbožím vycházejí z přeshraničního pojetí zahraničního obchodu. Jsou sice mezinárodně srovnatelné a mohou sloužit jako indikátor vývoje obchodu, ale nezohledňují faktickou změnu vlastnictví – zboží může být např. převáženo v rámci distribučních center jedné společnosti umístěných v různých zemích.

Případné porovnání s léty předcházejícími roku 2014 je ztíženo navíc tím, že metodika propočtu ukazatelů zahraničního obchodu byla v roce 2014 aktualizována v návaznosti na záměry Eurostatu v této oblasti a dále podle specifikace výrobků uměleckých řemesel provedené Národním ústavem lidové kultury.